

DEI SEGNI MUSICALI

DEL CANTO LITURGICO ARMENO

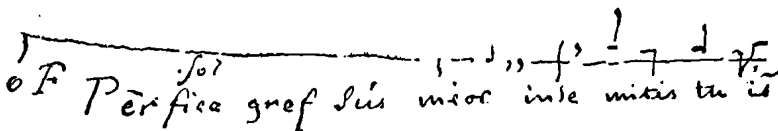
È indiscutibile che avanti il X secolo, cioè intorno al 800 e 900 l'uniformità dei segni musicali erano comuni tanto per i Latini quanto per gli Armeni, ad eccezione di qualche minuta differenza.

Ed infatti vediamo da un antico messale che il rinomato P. Martini, nella sua « Storia della musica antica e moderna », accenna alle pag. 183-84 sui differenti segni musicali scritti circa l'anno 900.

Fra questi segni noi osserviamo le forme e le distinzioni in

))	ՅԵ	Մ	..	✓
Virgas	Clines	Quilismata	Puncta	Potadus

che vengono notate in una copia d'un frammento d'antico messale, scritto circa l'anno 900, così:

Da questi due esempi puossi argomentare che dal 800 al 1200, non si conoscevano generalmente che i suddetti segni; come si può conoscere anche nell'eruditissima opera: « La poesia e la musica ecclesiastica. — Sommario storico di Giorgio Jacob, vicario del Duomo Vescovile di Ratisbona ».

Soltanto Guido d'Arezzo nel XII secolo, oltre altre teoriche opere, inventò le note musicali sopra l'inno di S. Giovanni:

Ut queant laxis — Resonare fibris
Mira gestorum — Famuli tuorum
Solve polluti — Labii reatum
Sancte Joannes

Quindi dobbiamo concludere come i segni musicali che si riscontrano nel

Ն Շ Ա Ն Ք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

Այստարակոյ է որ թ դարէն յառաջ, այսինքն 800 և 900ին մօտերը թէ Լատինաց և թէ Հայաց մէջ գործածուած երաժշտական նշաններն կամ խաղերն՝ բաց ՚ի քանի մի փոքր տարբերութեանց՝ նոյն էին:

Եւ յիշուի, կը տեսնենք զայս հռչակուող Հ. Մարգինիի հին և նոր երաժշտութեան պատմութեան մէջ յիշած հին պատարագամատուցին 183-184 էջերուն մէջ, զոր կը խօսի 900 թուականին մօտերը գրուած զանազան երաժշտական նշանաց վրայ:

Այս նշանաց կամ խաղից մէջ հետեւեալ զանազան ձևերը կը նշմարենք, լստին կողմով

որք և գրուեալ կը տեսնուին հին խորհրդատեարի պատասիկի մը վրայ, գրուած 900ին ժամանակները, այսպէս.

Այս վերոյիշեալ երկու օրինակներէն կրնանք հետեցընել որ 800էն ց 1200 ընդհանրապէս վերը յիշուած նշանը կը գործածուէին. և զայս կըրնանք առուել Վերոյ Յակոբ Ռաբիգորնայ Մայր եկեղեցւոյն ատուակալին « Եկեղեցական քերթութիւն և երաժշտութիւն » անուամբ հռչակուող գրութենէ:

Միայն թի դարուն Կուխայ Տ' Արեցցոյ՝ բաց ՚ի զանազան գրութենէ, հարող եղաւ երաժշտական նոր նշաններու, Ս. Յովհաննու այս երգիս վրայ.

Ut queant laxis — Resonare fibris
Mira gestorum — Famuli tuorum
Solve polluti — Labii reatum,
Sancte Joannes.

Արդ եթէ Հայոց եկեղեցական երգին նշանները բաղդաստենը Լատինաց հնոյն հետ թէ.

canto chiesastico armeno, confrontati con quelli della chiesa latina, se non s'assomigliano perfettamente, hanno però una qualche verosimiglianza da ritenere come si è detto che nell'VIII e IX secolo questo sistema d'annotazione era da tutti adoperato.

Ora però nelle due chiese, armena e latina, la maniera di rilevare questi segni, che si chiamano *neumi*, fu perduta¹; sebbene il canto gregoriano siasi conservato tale quale egli era anticamente, per essersi trasfuso nelle note da Guido di Arezzo inventate, mentre la Chiesa Armena inconsapevole di questo nuovo sistema, lo trasmise sino ai nostri giorni con la sola tradizione.

Otto secoli restò in questo modo, essendo che la chiesa armena fu sempre lontana dal crederlo applicabile alle regole teoretiche ed armoniche europee, in conseguenza privo di un'armonica disciplina, fu sempre eseguito ad orecchio, e quasi direi a piacimento, con fioriture più o meno, secondo la volontà dell'esecutore.

Ma il progresso della musica segnò l'epoca in cui questo sacro canto doveva risorgere a nuova vita, manifestandosi con la sua originalità alle civilizzate nazioni.

Fu il maestro Bianchini, illustre compositore, che per un fortunato incontro venne ad udire a S. Lazzaro (ove ha sede la Congregazione dei PP. Mechitaristi) qualch'uno degl'inni; ed avendoli allo istante scritti con le note musicali, con meraviglia degli astanti, venne incaricato oltre l'insegnamento musicale, di scrivere la Messa e una gran parte dell'Innario, che egli fece con quell'intuito in lui così naturale, perchè avendo conservato con la possibile precisione il tipo di questa musica, aggiunse anche l'armonia con finitezza ed arte profonda.

La Messa fu già pubblicata con la

1) Chi fosse vago di conoscere come i *neumi* vennero mano a mano trasformati nelle nostre note musicali, vedasi "Antiphonaire de Saint Grégoire, fac-simile du manuscrit de Saint Gall (VIII siècle) par le P. L. Lambillote, de la Comp. de Jésus — Paris, 1857.

պէտ չենք կրնար ըսել որ ըստ ամենայնի կատարելապէս կը նմանին, բայց ստույգ է որ մեծ նշմանութիւն կը գտնենք. ուստի կրնանք հետևողնել, ինչպէս վերն ըսինք, թէ ութերորդ և իններորդ դարերուն՝ այս տեսակ երաժշտական նշանագրութիւնն միայն կը գործածուէր:

1) Սակայն երկու եկեղեցեաց մէջ իսկ, այսինքն թէ Հայոց և թէ Վատինաց, այսօրուան օրն անժանօթ է այս նշանաց (որք 'ի գիտնող ընդհանրապէս նկատման կը կոչուին) գործութիւնն և կամ արժէքն¹. Բայց միայն Գրիգորեան երգն իր նախկին հնութիւնն կրցաւ պահել՝ Կոնիսոյ Տի Արեցցոյի հնարած նշանաց վերայ առնուելով, մինչդեռ ընդհակառակն Հայկական Եկեղեցոյն անձանօթ մնալով այս գրութիւնս, նոյս երգերն միայն աւանդութեամբ մինչ առ մեզ հասան:

Ութ դար այս վիճակիւ մէջ մնացին հայկական երգերն. վասն զի անկարելի կը թուէր յարմարել զայն երոպական կանոնաւոր ժըլտութեան քաղցրամայնութեանց և երիւցութեան զօրիկ մնալով միտ ձայնական բարեկարգութենէն և օրէնքէն, միայն լսելեաց ազդեցութեամբ կ'երգէին զայնս, և կրնամ ըսել նաև ըստ կամս երգեցողին՝ նուազ կամ աւելի խաղերով և զարդերով:

Սակայն երաժշտական գիտութեան զարգացումն որոյնց այն ժամանակը, յորում այս սրբազան երգերն նոր կեանք ստանալով իրենանց իսկատիւ և յատկանիշ ոճով պիտի երևնային քաղաքականացեալ ազգաց սով:

Հռչակաւոր երգահանն Պ. Պիտնքինի՝ բարեկամ զիպարածով մի 'ի Ս. Ղազար եկաւ, ('ի վասն Մխիթարեան Հարց) հայկական երգերը լսելու համար. յորոց զոմանս զարմանալի աւրագութեամբ արդի երաժշտութեան նշանաց վերածելով, յանձնուեցաւ իրեն բաց երաժշտութեան ուսուցչութենէ, գրել նաև հայկական Պատարագը և Հարականին մեծ մասը, զորս կատարեց իւր բնածիր յօժարութեամբ, պահելով անոնց բնադրոյն ըստ կարելոյն ճշգրտութեամբ, և աւելցնելով մեծ արուեստով և նոր բաւութեամբ անոնց ներդաշնակութիւնն:

Այսպիսով Պատարագը արդէն հրատարակուեալ

1) Ով որ փոփոխել իմանալ թէ ինչպէս առ փոքր փոքր *neumi* կուլած նշաններն փոխուեցան մեր երաժշտական խաղերուն կամ նշանաց, կրնայ ակզեկանաւ նկատեալ գրքէն, Աշուղութիւն Ս. Գրիգորի, 'ի Հ. 1. Լամպիլոթի ապագրեալ 'ի Փարիզ, 1857:

stampa dai PP. Mechitaristi di S. Lazzaro l'anno 1877; e si spera che in seguito si pubblicheranno anche gli Inni, ai quali venne dall'autore applicata una armonia che per le grandi difficoltà di una modulazione così originale, è considerata dai maestri ed intelligenti.

Questo lavoro sebbene lungo e spinoso, ha ottenuto al maestro Bianchini presso l'arte musicale una stima ben meritata; ma lo deve più la Chiesa Armena se per il di lui mezzo ha potuto conservare e trasmettere alla posterità una così preziosa e sacra memoria.

N. T.

ցում 'ի Մխիթարեան Հարց Ս. Ղազարու 1877 ին, և կը յուսանք որ յաջորդաբար պիտի տպագրուին նաև Շարականներն, զորս նոյն հեղինակն վերածեր է եւրոպական խողերու, որ և մեծամեծ դժուարութեանց և եղանակաց սեպհականութեան համար, յարգ ունի բոլոր վարժապետաց և հանճարաւոր անձանց առջև:

Այս աշխատութիւնս թէպէտ երկայն և փշալից, այլ երաժշտական ասպարիզին մէջ արժանաւայել պատիւ ընծայեց Պիանքինեայ. սակայն առաւել քան զայլս Հայկական եկեղեցին կը պարտաւորի այս պատիւն ընծայել նմա, զի նորա ձեռքով կրցաւ պահել և աւանդել յետնոց իւր երգոց թանկագին և սրբազան յիշատակը:

Ն. Գ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գ Ո Ր Ծ Ա Դ Ի Ր - Մ Ն Ա Յ Ո Ւ Ն Յ Ա Ն Ձ Ն Ա Յ Ո Ղ Ո Վ Ո Յ

ՅՈՎՍԵՓՈՅ ԻԶՄԻՐԵԱՆՅ ԿՏԱԿԻՆ

Կ. Պոլիս, 23 Հոկտեմբեր 1887.

Սահակ - Մեսրոպեան Գրական մրցանակաբաշխութիւնն՝ զոր բարեյիշատակ Յովսէփ Իզմիրեանց հաստատած է, պիտի կատարի յառաջիկայ 1888 տարւոյ Սրբոց Թարգմանչաց տօնի օրն: Հետեւապէս Գործադիր - Մնայուն Յանձնաժողովս կը փութայ այսու յայտարարութեամբ վերստին հրաւիրել այն հետիւնակներն ու բանասէրներն, որ ունին ազգային լեզուաքննութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ երկասիրութիւններ, ձեռագիր կամ տպագիր, եւ՝ կը փափաքին մասնակցիլ մրցանակաբաշխութեան, փութեան յուղարկել զայնս առ Ամեն. Սրբազան պատրիարք Հայրն, Ի Կ. Պոլիս, մինչեւ յառաջիկայ տարւոյ Յունկարի սկիզբն:

Տպագիր երկասիրութիւնք հարկ է որ երեք օրինակ յուղարկուին:

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ

ԻԶՄԻՐԵԱՆՅ ԿՏԱԿԻ

Գործադիր - Մնայուն

ՅԱՆՁՆԱԺՂՈՎ